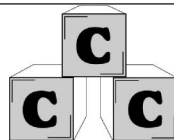

הלכות פסח

כולל:
משניות מסכת פסחים
הלכות פסח
דברי חז"ל

נערך על ידי ברמי ישראל גרוס

CONCEPT CENTERED CURRICULUM

זוג הפסוק במיקרא

שמות פרק יב

טו שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתים כי | כל-אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד-יום השבעי: טז וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם: יז ושמתם את-המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמתם את-היום הזה לדרתיכם חקת עולם: יח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: יט שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים כי | כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כ כל-מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

ויקרא פרק כג

ה בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח לי-הוה: ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לי-הוה שבעת ימים מצות תאכלו: ז ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ח והקרבתם אשה לי-הוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: י דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי-תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן: יא והניף את-העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: יב ועשיתם ביום הניפכם את-העמר כבש תמים בן-שנתו לעלה ליהוה: יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלוּלה בשמן אשה ליהוה ריח ניחח ונספה זין רביעת ההין: יד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה עד הביאכם את-קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל מושבתיכם: טו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: טז עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה: יז ממושבתיכם תביאו | לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה: יח והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילים שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה: יט ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: כ והניף הכהן | אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יהוה על-שני כבשים קדש יהיו ליהוה לכהן: כא וקראתם בעצם | היום הזה מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתיכם לדרתיכם: כב ובקצרכם את-קציר ארצכם לא-תכלה פאת שדה בקצרה ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:

דברים פרק טז

א שמור את-חדש האביב ועשית פסח לי-הוה א-להיך כי בחדש האביב הוציאך י-הוה א-להיך ממצרים לילה: ב וזבחת פסח לי-הוה א-להיך צאן ובקר במקום אשר יבחר י-הוה לשכן שמו שם: ג לא-תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: ד ולא-יראה לך שאר בכל-גבלך שבעת ימים ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר: ... ט שבעה שבעת תספר-לך מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבעות: י ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך יהוה אלהיך:

הלכות פסח

תוכן ענינים

10-1משניות

12-11מושגים מהמשניות

25-13הלכות פסח

27-26מושגים מהלכות פסח

29-28דברי חז"ל

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

א ערבי פסחים סמוך למנחה, לא יאכל אדם עד שתחשך. ואפלו עני שבשרא לא יאכל עד שישב. ולא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין, ואפלו מן התמחוי:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

ערבי פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה. בתחלת שעה עשירית. שתמיד של בין הערבים קרב בתשע ומחצה והוא זמן המנחה, וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם.** כדי שיאכל מצה לתאבון משום הדור מצוה. ולחם פשיטא דלא יכול לאכול, שחמץ אסור מעש שעוה ולמעלה. ולא נצרכה אלא לשאר מיני אוכל שלא ימלא כריסו מהן: **עד שישב.** במטה ועל השלחן כדרך בני חורין: **ולא יפחתו לו.** גבאי צדקה המפרנסים את העניים: **ואפילו הוא מתפרנס מן התמחוי.** מדובר בעניי שבעניים שלמדנו במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: **מד' כוסות.** כנגד ד' לשונות של גאולה שיש בפרשת וארא. והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי:

ב מזגו לו כוס ראשון, בית שמאי אומרים, מברך על היום, ואחר כך מברך על היין. ובית הלל אומרים, מברך על היין, ואחר כך מברך על היום:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

מברך על היום. בתחלה קידוש היום ואח"כ בפה"ג. שתחלה קידש היום ואח"כ בא היין, וכשם שקדם לכניסה כך קודם לברכה: **מברך על היין.** תחלה. וכן אם מקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקדוש היום, שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ג הביאו לפניו, מטביל בחזרת, עד שמגיע לפרפרת הפת. הביאו לפניו מצה וחזרת
וחרסת ושני תבשילין, אף על פי שאין חרסת מצה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר,
מצה. ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

הביאו לפניו. הירקות. כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה:
מטביל בחזרת. לא דווקא חזרת, שמיבול ראשון זה הוא בשאר ירקות, אלא אם אין לו שאר ירקות
מטביל בחזרת במקום שאר ירקות. ולשון מטביל פירושו אוכל. ולפי שכל אכילתם ע"י מיבול היחה,
קורא לאכילה מיבול. ומיהו מיבול זה לא בחרוסת הוא, שהרי למדנו בהמשך הביאו לפניו מצה
וחזרת וחרוסת. מכלל שעדיין לא הובאו:
עד שמגיע לפרפר את הפת. לאכילת מצה. ומלמדת שאין אכילה אחרת מפסקת בין אכילת
ירקות לאכילת מצה. שקודם שיגיע לאותו חזרת של מצה שמברך עליו על אכילת מרור אוכל
מצה תחלה, כמו שכתוב [במדבר ט] על מצות ומרורים, מצות בראשונה ואח"כ מרורים:
וחרוסת. שעושים מתאנים ולוזים בטנים ושקדים וכמה מיני פירות, ושמים בה תפוחים ודכין הכל
במדוכה ומערבים בחומץ ונותנים עליה תבלין קנה וקנמון כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש
וצריך שתהיה עבה זכר לטיט:
שאיין חרוסת מצה. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת, שרע וקשה לגוף כארס:
ר"א ברבי צדוק אומר מצה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב, וזכר לטיט:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ד מִזְגוּ לוֹ כּוֹס שְׁנֵי, וְכֹאן הֵבֵן שׁוֹאֵל אָבִיו. וְאִם אֵין דַּעַת בְּבֵן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ, מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלְּיָלָה הַזֶּה מִכָּל הַלְּיָלוֹת, שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ וּמִצָּה, הַלְּיָלָה הַזֶּה כִּלּוֹ מִצָּה. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלְּיָלָה הַזֶּה מְרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשָׂר צָלִי, שְׁלֹק, וּמִבְשָׁל, הַלְּיָלָה הַזֶּה כִּלּוֹ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ מְטַבֵּילִין פֶּעַם אַחַת, הַלְּיָלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פֶעַמִּים. וּלְפִי דַעַתוֹ שֶׁל בֵּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ. מִתְחִיל בְּגִנוֹת וּמְסִיִּם בְּשַׁבַּח, וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

וכאן הבן שואל. בכל הספרים אין כתוב וכאן, אלא וכן. כמו כן בנות צלפחד דוברות [במדבר כז].

כלומר ודין הוא שבמזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה:

הלילה הזה כולו צלי. בזמן שבית המקדש קיים היה הבן שואל כך:

מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועבדים היינו:

ומסיים בשבח. שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

ה רָבֵן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן, פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹר. פֶּסַח, עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַמְּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם. מִצָּה, עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְאָלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם. מְרוֹר, עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרָיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרָיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג), וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לְפִיכֵן אֲנַחְנוּ חַיֵּבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדָּר, לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה, וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵרוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֶבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֶפְלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעַבּוּד לְגֵאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

כל שלא אמר ג' דברים אלו. שלא פירש טעמן של שלשה דברים הללו:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

ו עד היכן הוא אומר, בית שמאי אומרים, עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים, עד חלמיש למעינו מים. וחזתם בגאולה. רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא הנה חזתם. רבי עקיבא אומר, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו', עד ברוך אתה ה', גאל ישראל:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

וחזתם בגאולה. כלומר מסיים את ההגדה בברכת גאולה. ולא פירש תנא קמא לדבריו כיצד מברכים אותה, ובאו ר' טרפון ור' עקיבא לפרוש דבריו, ר' טרפון אומר פותח בה בברוך ואינו חותם בברוך, מכיון שדומה לברכת הפירות וברכות המצות שכולה הודאה אחת. ולר"ע חותמים בה בברוך, לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה כן יגיענו וכו'. והלכה כר"ע:

ז מזוגו לו כוס שלישי, מברך על מזונו. רביעי, גומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר. בין הפוסות הללו, אם רוצה לשנות, ישנה. בין שלישי לרביעי, לא ישנה:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

ברכת השיר. יש אומרים נשמת כל חי. ויש אומרים יהללך ה' כל מעשיך. ונהגו לאמר שניהם. **בין שלישי לרביעי לא ישנה.** שלא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל. ואם תאמר כבר משוכר הוא שהרי שתה כל רצונו בתוך הסעודה, יין שבתוך המזון אינו משכר, ושלאחר המזון משכר:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

ח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ישנו מקצתו, לאכלו. בלן, לא לאכלו. רבי יוסי אומר, נתנמנמו, לאכלו. נרדמו, לא לאכלו:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

מפטירין. אני שמעתי לשון יפטירו בעפה [תהלים כב]. כלומר פותחים ואומרים, ורבותי פירשו לשון הנפטר מחבירו, כשנפטרים מן הסעודה אין מסיימים אותה באפיקומן, באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר, לא פת ולא שום דבר, גזירה שמא יבא לאכול מן הפסח בשני מקומות. אבל לאכול דברים אחרים במקומו הראשון שרי, ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ויש בגמרא מי שפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו מיני מתיקה. שלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרים מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות שרגילים לאכול לקנוח סעודה ואפילו במקומו, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח

אפיקומן כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסת, ואחר אותה מצה אין נפטירין ממנה באכילת דבר אחר:

ישנו כולם לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחיהן וישנו כולם, שוב לא יאכלו, שנראה כאוכל בשני מקומות, שמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד, ונחשב כאכילת שתי מקומות. וחומרה בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה:

רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. על תחילת המשנה מפרש, שאמר התנא הראשון ישנו מקצתן יאכלו, ובא רבי יוסי לאמר שזה רק אם נתנמנמו שלא נשקעו בשניה, אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כר"י:

ט הפסח אחר חצות, מטמא את הידים. הפגול והנותר, מטמאין את הידים. ברוך ברכת הפסח פטר את של זבת. ברוך את של זבת, לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו:

הפסח אחר חצות מטמא את הידים. שהרי נותר הוא מחצות ואילך, ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומאיפה יודעים שפסח לאחר חצות הוא נותר? שכתוב בפסח [שמות יב] ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתוב שם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה שם עד חצות אף כאן עד חצות: **ברכת הפסח.** אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח. ברכת הזבת, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבת. וזבת האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר. והלכה כר"ע:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

א אור לארבעה עשר, בודקין את החמץ לאור הנר. כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה. ולמה אמרו שתי שורות במרתף, מקום שמכניסין בו חמץ. בית שמאי אומרים, שתי שורות על פני כל המרתף. ובית הלל אומרים, שתי שורות החיצונות שהן העליונות:

רבינו עובדיה מברטנורה

אור לארבעה עשר. ליל שלמחרתו יהיה י"ד. וקורא התנא ללילה אור כדרך שקורים לעיוור סגי נהור, ובלשון יפה דיברה המשנה.

בודקין את החמץ. יש מפרשים סיבת הבדיקה כדי שלא יעבור על כל יראה וכל ימצא אם יהיה חמץ בביתו בפסח. ואע"פ שבבטול לבד מספיק, חוששים אולי ימצא חתיכה יפה של חמץ ויתחרט על ביטולו ויחשוב עליה לאכלה ויעבור עליו על כל יראה וכל ימצא, לפיכך בודקים את החמץ כדי לבערו מן העולם. ויש אומרים הסיבה שבדקים, גזירה אולי ימצא חמץ בביתו בפסח ויאכלנו, כיון שאין רגיל להיות בדל ממנו כל שאר ימות השנה:

לאור הנר. בגמרא לומדים שבדיקת חמץ צריכה שתהא לאור הנר, מזה שכתוב [שמות יב] שאור לא ימצא, וכתיב שם [בראשית מד] וימצא הגביע, מה מציאה האמורה שם ע"י חפוש, שנאמר ויחפש וכו' וימצא, אף מציאה האמורה כאן על ידי חיפוש, וחפוש הוא בנר כמו שכתוב [משלי כ] נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. ותקנו הבדיקה בלילה מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום שגור ביום אינו מועיל כלום. אולם אם לא בדק ליל י"ד ובודק בי"ד שחרית צריך שיבדוק גם לאור הנר:

ולמה אמרו. במשנה להלן:

שתי שורות. של חביות הסדורות זו ע"ג זו במרתף של יין צריך לבדוק ביניהן, אחר שאמרנו כל מקום שאין מכניסים בו חמץ אינו צריך לבדוק, למה הצריכו לבדוק? ומשיב, לא אמרו אלא במרתף שמכניסים בו חמץ, כמו מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס במרתף להביא יין:

שתי שורות על פני [כל] המרתף. דרך אוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאים כל קרקעית המרתף וחוזרין ומניחים חבית על חבית, כשורות התחתונות כך שורות העליונות עד שמי הקורה. ושתי שורות שאמרו ב"ש הם שורה חיצונה מן הארץ עד שמי קורה, וחוזר ובודק החביות העליונות על פני ארכו ורחבו של מרתף, נמצאו שתי שורות כמין גא"ם יונית, שורה אחת בזקיפה ושורה אחת בשכיבה:

ב' שורות החיצונות. השורה העליונה הסמוכה לשמי קורה הרואה פני הפתח, ושלמטה ממנה. ואותן שלפנים אינו בודק כלל. ומן החיצונות אינו בודק אלא שתי העליונות בלבד:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

ב אין חוששין שפא גררה חלדה מבית לבית וממקום למקום, דאם בן, מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

אין חוששין. כשבדק הבית בזוית זו ובא לבדוק זוית זו, אין חוששים אולי בתוך שבאתי לזו גררה חולדה למקום הבדוק וצריך אני לחזור ולבדוק, שאם באת לחשוש לכך הרי גם מחצר לחצר י"ל כן אני בדקתי קודם לחברי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חברי לחצרי ואין לדבר סוף:

ג רבי יהודה אומר, בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הבעור. וחכמים אומרים, לא בִּדְק אור ארבעה עשר, יבדוק בארבעה עשר. לא בִּדְק בארבעה עשר, יבדוק בתוך המועד. לא בִּדְק בתוך המועד, יבדוק לאחר המועד. ומה שמשיר, יניחנו בצנעא, כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

בודקים אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית. הכוונה באחד מג' פרקים הללו בלבד בודקים, ולאחר ג' פרקים הללו אם לא בדק שוב אינו בודק:
בתוך המועד. בשעה שעשית שהוא מועד הביעור:
לאחר המועד. עד שתחשך. ויש מפרשים בתוך המועד, בתוך הפסח. לאחר המועד, לאחר הפסח. כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח, שהוא אסור בהנאה, בחמץ של היתר שנעשה לאחר הפסח. ור' יהודה סבר לאחר הביעור, דהיינו לאחר זמן איסורו של חמץ, לא יבדוק כלל שחושש אולי יבא לאכול ממנו. ורבנן אומרים יבדוק לאחר זמן איסורו, ולא חוששים אולי יבא לאכול ממנו, כיון שכל עצמו מחזר עליו לשורפו. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

ד רבי מאיר אומר, אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. ורבי יהודה אומר, אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

ושורפין בתחלת שש. ואע"פ שכל שעה שישית מותר מן התורה, גזרו רבנן עליו אולי יטעו ויחשבו על השביעית שהיא שישית. אבל החמישית לא יטעו לומר על השביעית שהיא חמישית, ומותר: **תולין כל חמש.** ואינו אוכל, גזרה משום יום המעונן שיטעו ויחשבו על השביעית שהיא חמישית. ואולם לשרוף אינו צריך, ומאכיל לבהמתו. אבל עשית אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום שביעית. והלכה כר"י:

ה ועוד אומר רבי יהודה, שתי חלות של תודה פסולות מנחות על גג האצטבא. כל זמן שמנחות, כל העם אוכלים. נטלה אחת, תולין, לא אוכלין ולא שורפין. נטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין. רבן גמליאל אומר, חלון נאכלין כל ארבע, ותרומה כל חמש, ושורפין בתחלת שש:

שתי חלות. של חמץ:

של תודה פסולות. שנפסלו בלינה. שמתוך שהן מרובות לחמי תודה ב"ג בניסן, שכל מי שיש לו תודה להביא מביאה ב"ג, נפסלות בלינה לבוקר של י"ד. לחמי תודה ארבעים חלות, עשרה מהן חמץ. ותודה נאכלת ליום ולילה, ואם היו מביאים אותם ב"ד אין נאכלות של חמץ אלא עד שש שעות, ואסור להביא קרבן ביום שיתמעט זמן אכילתו, שאין מביאים קדשים לבית הפסול, הלכך כל מי שהיה עליו קרבן תודה מביאה ב"ג, דב"ד לא יוכל להביאה, וכל שכן בפסח, ונפסלו בלינה ליום י"ד לפי שלא היו להם אוכלים כל כך, ומשום כך, שפסולות היו, נחונות שם, שאם היו כשרות לא היו נותנים אותם שם לפסלם בידיים:

שמונחות. שם עד זמן הביעור ונשרפות:

על גג האצטבא. שהיה בהר הבית. כדי שיראו אותם שם לסימן:

ניטלה אחת מהן. בתחלת שעה חמישית בא עליה ב"ד ונוטל אחת, וכל העם מכירים שהגיע שעה חמישית ותולין:

ותרומה כל חמש. שאסור להפסיד קדשים בידיים כל זמן שיכול לאכלם:

ושורפין בתחלת שש. שעכשיו בודאי הרבה מועים בין ו' לז'. ואין הלכה כר"ג:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

א כל שעה שמתגר לאכול, מאכיל לבהמה לחיה ולעופות, ומוכרו לנכרי, ומתגר בהנאתו. עבר זמנו, אסור בהנאתו, ולא יסיק בו תנור וכירים. רבי יהודה אומר, אין בעור חמץ אלא שרפה. ונחכמים אומרים, אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

כל שעה שמותר לאכול. מזה שלא נאמר כל שעה שאוכל מאכיל, והשתמש בבי' לשונות, משמע שבשני אנשים מדובר. וכך כוונת המשנה, כל שעה שמותר לכהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו. ומשנתנו רבן גמליאל היא שרבן גמליאל אומר חולין נאכלים כל ארבע ותרומה כל חמש. ואין ההלכה כמותו, אלא בין בתרומה בין בחולין אוכלים כל ארבע וחולים כל חמש ושורפים בתחלת שש:

מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. צריך כולם, שאם רק לימדו בהמה, הייתי אומר רק בהמה, שאם משייר ממנה היה רואה ומבער, אבל לא חיה, כגון נמיה וחחול וחולדה, שדרכם להצניע. ואי לימד חיה, ה"א רק חיה שאם משייר מצנעה ולא עבר עליה על כל יראה, אבל לא בהמה שלפעמים ישייר ולא ישים לב לבערו ויעבר עליה על כל יראה, הלכך לימדה המשנה שבשניהם מותר. ועופות, מכיון שלימד בהמה וחיה לימד גם עופות:

ומוכרו לנכרי. להוציא משיטת בית שמאי שאמרו לא ימכור אדם חמץ לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח שסוברים מצווה אני לבערו מן העולם ולא שיהיה קיים:

ומותר בהנאתו. בהנאת אפרו. כגון אם חרכו באור קודם זמן איסורו מותר ליהנות באפרו אפילו לאחר זמן איסורו:

עבר זמנו. משהגיע שעה שעשית אף על פי שאין איסורו אלא מדברי סופרים, אסור בהנאתו כאילו היה מאיסורי הנאה של תורה. שאם קידש בו אשה אין חוששים לקדושיו, ואפילו בחמץ נוקשה, כגון דגן שנפל עליו דלף וכיוצא בו שבפסח עצמו אין איסורו אלא מדברי סופרים, אם קידש בו אשה ביום י"ד משהגיע שעה שעשית אין חוששים לקדושיו:

ולא יסיק בו תנור וכירים. לרבי יהודה נצטרך, שאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, שהייתי אומר בעוד ששורפו יהנה ממנו, הלכך לימדה שאסור, שאפילו כדרך ביעורו אסור ליהנות ממנו משהגיע זמן איסורו:

ר"י אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. שלמד מותר שאסור בהנאה וענוש כרת כחמץ, ומצוותו בשריפה ולא בדבר אחר. ורבנן לא למדו מותר, שחלב של שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ואינו טעון שריפה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ב

ב חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מתר בהנאה. ושל ישראל, אסור בהנאה. שנאמר (שמות יג) לא יראה לך (שאר):

ז מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך זמין ולא יראה לך שאר בכלל גבלה:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

מותר בהנאה. אין הכוונה שבאכילה אסור, אלא מכיון שרוצה ללמד בסוף המשנה ושל ישראל אסור בהנאה, לימד גבי נכרי מותר בהנאה. או, משום שיש שנוהגים איסור בפת של נכרי, משום כך לא לימד בפירוש חמץ של נכרי מותר באכילה:
משום שנאמר לא יראה לך. כלומר קונסים אותו הואיל ועבר על לא יראה לך. או שהולך על תחילת המשנה חמץ של נכרי מותר, משום שנאמר לא יראה לך ודורשים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים:

ג נכרי שהלוח את ישראל על חמצו, אחר הפסח מתר בהנאה. וישראל שהלוח את הנכרי על חמצו, אחר הפסח אסור בהנאה. חמץ שנפלה עליו מפלת, הרי הוא כמבער. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאין הפלב יכול לחפש אחריו:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

נכרי שהלוח לישראל. מעות על חמצו קודם הפסח. ואמר לו הישראל אם לא הבאתי לך מעות עד יום פלוני קנה מעכשיו. וכגון שהשאירו אצלו בביתו ושהה אצל הנכרי כל ימי הפסח. לאחר הפסח מותר בהנאתו. מכיון שמשעהגיע זמנו ולא פרעו אינו מחוסר גביה שברשותו של נכרי היה, נגלה הדבר למפרע שמשעה שהפקידו אצלו היה שלו:

וישראל שהלוח לנכרי כו'. נגלה הדבר למפרע שעל ישראל הוה:

הרי הוא כמבוער. ואף על פי כן צריך לבטלו, שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו:

כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. וכמה היא חפישת הכלב? ג' טפחים:

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

פרק ראשון

1. בודקין את החמץ לאור הנר (משנה א)
2. מדאורייתא בביטול בעלמא סגי (משנה א)
3. יבא לאכלה (משנה א)
4. אין חוששין שמא גררא חולדה (משנה ב)
5. יבדוק בתוך המועד (משנה ג)
6. מה שמשייר יניחנה בצינעא כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו (משנה ג)

פרק שני

7. מוכרו לנכרי (משנה א)
8. עבר זמנו אסור בהנאתו (משנה א)
9. אין ביעור חמץ אלא שריפה – אף מפרר לרוח או מטיל לים (משנה א)
10. חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור (משנה ב)
11. ישראל שהלוח את הנכרי על חמצו אסור בהנאה (משנה ג)
12. חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער (משנה ג)
13. כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו (משנה ג)

פרק עשירי

14. כדי שיאכל מצה לתיאבון (משנה א)
15. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב (משנה א)
16. לא יפחתו לו מארבעה כוסות (משנה א)
17. מברך על היין ואחר כך מברך על היום (משנה ב)
18. כדי שיכיר תינוק וישאל (משנה ג)
19. זכר לתפוח וזכר לטיט (משנה ג)

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

20. לפי דעתו של בן אביו מלמדו (משנה ד)
21. מתחיל בגנות ומסיים בשבח (משנה ד)
22. כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו (משנה ה)
23. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (משנה ה)
24. חותם בגאולה (משנה ו)
25. יין שבתוך הסעודה אינו משכר, ושלֹאֹחַר הסעודה משכר (משנה ז)
26. אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (משנה ח)
27. הפסח אחר חצות מטמא את הידים (משנה ט)

הלכות פסח

מבוסס על קצוש"ע

1. כל חֲדָשׁ נִסָּן אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, וְלֹא צְדוּק הַדִּין, וְאֵין אוֹמְרִים צְדָקְתָּךְ בַּשַּׁבָּת בְּמִנְחָה.
2. הַמִּצּוֹת שֶׁהֵם לְצֵאת בְּהֵן יְדֵי חוֹבֵת אֲכִילַת מִצָּה בַשָּׁנִי לַיְלוֹת הַרְאִשׁוֹנִים, נִקְרְאוֹת מִצּוֹת מִצָּה. וְצָרִיכִים לַעֲשׂוֹתָם לְשֵׁם מִצָּה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל גְּדוּל בֶּן דָּעַת, שֶׁהוּא בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד, וְאִשָּׁה בֵּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד. וּבְכָל הָעֲשִׂיּוֹת יֹאמֵר הָעוֹשֶׂה, לְשֵׁם מִצַּת מִצָּה, אֲפִלוּ בְשֵׁאיֵבַת הַמַּיִם.
3. בַּלֵּילָה שֶׁלִּפְנֵי עָרֵב פֶּסַח בּוֹדְקִים אֶת הַחֲמֵץ. וְחַיִּבִּים לְבַדּוֹק מִיָּד בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה. וְאִסּוּר לְהַתְּחִיל לֶאֱכֹל אוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה חֲצִי שְׁעָה קֹדֶם הַלַּיְלָה.
4. אֵין בּוֹדְקִים אֶלָּא בְּנֵר שֶׁל שְׁעוּה יְחִידִי, וְלֹא קְלוּעַ מִשׁוּם דְּהוּי כְּאֲבוּקָה.
5. בּוֹדֵק כָּל הַחֲדָרִים שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא הַכְּנִיסוּ בָּהֶם חֲמֵץ, אֲפִלוּ הַמְּרַתְּפִים וְהַעֲלִיּוֹת וְהַחֲנִיּוֹת וּבֵית הָעֵצִים. כָּל שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא הַכְּנִיסוּ שָׁם חֲמֵץ, צָרִיכִים לְבַדֵּקְנָה. וְכֵן צָרִיכִים לְבַדּוֹק כָּל הַפְּלִים שֶׁמְחַזְּקִים בָּהֶם חֲמֵץ. וְקֹדֶם הַבְּדִיקָה יִכְבְּדוּ הַיֵּטֵב כָּל הַמְּקוֹמוֹת וַיִּנְקוּ אוֹתָם מִכָּל חֲמֵץ, לְמַעַן יִהְיֶה נֶקֶל לוֹ אַחַר כֵּן לְבַדֵּקָם.
6. צָרִיכִים לְבַדּוֹק בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת בַּחוּרִין וּבְסֻדָּקִין, כָּל מָה שֶׁאֲפָשֶׁר. וְגַם הַכִּיִּסִּים שֶׁבְּבִגְדֵים שֶׁלּוֹ וְשֶׁל תִּינוּקוֹת, שֶׁלְּפַעֲמִים נוֹתְנִים בְּהֵן חֲמֵץ, צָרִיכִים בְּדִיקָה. וַיִּנְעֲרֵם הַיֵּטֵב בְּשַׁעַת הַבְּעוֹר.
7. הַחֲדָרִים שֶׁמוֹכְרִים לְאִינוּ יְהוּדִי עִם הַחֲמֵץ, כִּיּוֹן שֶׁאֵין מוֹכְרִים עַד לְמַחֵר, אִם כֵּן חָל עָלָיו בַּלֵּילָה חַיּוּב בְּדִיקָה וְחַיִּב לְבַדֵּקָם.

הלכות פסח

8. קדם שמתחיל לבדוק, יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על בעור חמץ. ולא יפסיק בין הברכה לתחלת הבדיקה. וטוב שלא יפסיק עד גמר כל הבדיקה, אלא במה שהוא מענין הבדיקה. ויכול לבדוק כמה בתים בברכה אחת.

9. יש נוהגים שקדם הבדיקה מניחים פתיתי לחם במקומות שימצאם הבודק, כי חוששים אולי לא ימצא כלום ותהא ברכה לבטלה. ומי שאינו בודק כראוי, אלא שהוא מקבץ אלו הפתיתים, לא קיים מצות בדיקה, וברך ברכה לבטלה.

10. החמץ שהוא משיר לאכילה או למכירה, יניח קדם הבדיקה במקום המשמר היטב. וכן החמץ שהוא מוצא בבדיקתו, וצריך לשרפו למחר, יניח במקום משמר ומקשר, שלא יאבד ממנו, ויניחנו במקום שיראהו למחר ולא ישכח לשרפו.

11. אחר הבדיקה מיד יבטלנו, ועקר הבטול הוא בלב, שיגמר בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כאלו אינו, ואינו חשוב כלום, והרי הוא כמו עפר, וכדבר שאין בו צורך כלל. ומי שאינו יודע פרושו, יאמר בקשון שהוא מבין.

כל חמירא וחמיעא דאכא ברשותי, דלא חמתה ודלא בערתה ודלא ידענא לה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

כל שאור וכל חמץ שברשותי שלא ראיתיו, ושלא בערתיו, יהא בטל והפקר וחשוב כעפר האדמה.

All chametz or leaven that is in my possession, which I have not seen, have not removed and do not know about, should be annulled and become ownerless, like the dust of the earth.

12. אף על פי שבטל את החמץ בלי ליה לאחר הבדיקה, מכל מקום גם ביום לאחר ששרף אותו יחזור ויבטלנו, ויכלול כל החמץ, ואפלו חמץ ידוע.

כל חמירא וחמיעא דאכא ברשותי, דחזתה ודלא חזתה, דחמתה ודלא חמתה, דבערתה ודלא בערתה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

כל שאור וכל חמץ שברשותי, שראיתיו ושלא ראיתיו, שבערתיו ושלא הכרתיו, שבערתיו ושלא בערתיו, יהא בטל והפקר וחשוב כעפר האדמה.

הלכות פסח

All chametz or leaven that is in my possession, whether I have recognized it or not, whether I have seen it or not, whether I have removed it or not, should be annulled and become ownerless, like the dust of the earth.

13. היוצא לדרך, קדם לכתו ימנה שליח שיבדק ויבטל חמצו, ויאמר לו בפרוש, שהוא ממנה אותו לשליח על הבדיקה וגם על הבטול. והשליח יאמר בבטול, : חמצו של פלוני וכו'. ומכל מקום גם הוא באשר הוא שם, בערב פסח בבקר יבטל חמצו שברשותו.

14. מצא חמץ בביתו בחל המועד יוציאו וישרפנו. ואם יש בו כזית, יכרך מתחלה על בעור חמץ. אבל על פחות מכזית לא יכרך. ואם מצאו ביום טוב או בשבת חל המועד, וכן בשבת שחל בערב פסח שאסור לטלטלו משום מקצה, יכפה עליו כלי עד מוצאי יום טוב או מוצאי שבת ואז ישרפנו. ואם מצאו בימים האחרונים, שאז במוצאי יום טוב כבר הפסח, אינו מברך עליו, אלא שורפו בלא ברכה, אפלו יש בו כזית.

15. כל דבר שיש בו תערובת חמץ, ואפלו אין בו חמץ בעין, רק הטעם מחמץ, כגון שהסירו את החמץ, מכל מקום אסור להשהותו בפסח. אבל דבר שלא היה בו חמץ כלל, אלא שנתבשל בכלי חמץ, אפלו היה הכלי בן יומו, או שנכבש בכלי חמץ, מתר להשהותו בפסח. ודוקא שנתבשל או נכבש קדם הפסח, אבל אם נתבשל או נכבש בפסח בכלי חמץ, חיבים לבערו.

16. חמץ שנפסלה מאכילת הכלב קדם הפסח מתר בפסח בהנאה ובשהיה.

17. חמץ של אינו יהודי אסור לישראל בהנאה בפסח.

18. כל הכלים שאינו מכשירן לפסח, צריך לשפשפן היטב בערב פסח קדם שעה ששית ולהדיחם בענין שלא יהא חמץ נכר, ויצניעם במקום צנוע שאינו רגיל לילך לשם בפסח. וטוב לסגורם בחדר מיוחד ולהצניע את המפתח עד לאחר הפסח.

הלכות פסח

דיני ערב פסח

19. מתר לאכול חמץ רק עד שליש היום, (והיום נחשב מן עלת השחר עד צאת הכוכבים). ובהנאה מתר עוד שעה אחת. ומתר למכרו אז לאינו יהודי, אבל אחר כך אסור גם בהנאה. וצריך לשרוף את החמץ ולבטלו כל זמן שהוא מתר בהנאה.

20. בערב פסח אסור לאכול מצה כל היום כדי שיאכל בלילה מצה לתאבון. ואפלו הקטנים והקטנות, כל שמבינים ענין יציאת מצרים, אסור לתת להם מצה. (ובשעת הדחק מתירים להם מצה עשירה). אבל תבשילים שעושים ממצות טחונות, מתר כל אדם לאכול עד תחלת שעה עשירית, דהינו עד הרביעית האחרונה של היום.

דיני מכירת חמץ

21. ישראל שהיה לו חמץ שלו ברשותו בפסח, עובר בכל רגע ורגע על בל יראה ובל ימצא. והחמץ אסור בהנאה לעולם, ואפלו בטלו קדם פסח. ולכן מי שיש לו הרבה חמץ שאינו יכול לבערו מן העולם, צריך למכרו לאינו יהודי קדם הפסח בשעה שהוא עדין מתר בהנאה. ולא יהיה ענין מכירת חמץ אצל האדם כמו מצות אנשים מלמדא, אלא צריך שיגמור בדעתו שהוא מוכרו באמת להאינו יהודי מכירה גמורה וחלוטה. ולאחר הפסח יבקש מאת האינו יהודי שישלם לו את החוב. וכאשר ישיבהו שאין לו כסף, יבקש ממנו שיחזור וימכור לו את החמץ (עם החדר) בעד כך וכך. ויהיה הדבר כדרך הסוחרים ממש.

22. אסור לעשות תנאי עם האינו יהודי, שלאחר הפסח מחיב האינו יהודי למכרו לו, או שהישראל מחיב לחזור ולקנותו ממנו. אבל יכול להבטיחו, שיחזור לקנותו ממנו ושייתן לו רוח.

הלכות פסח

23. החמץ שהוא מוכר לאינו יהודי, צריך שלא יהא בביתו של ישראל. ואם האינו יהודי לוקח את החמץ לתוך ביתו, מה טוב. ואם אי אפשר שיקחהו לביתו, צריך להשכיר לו את החדר שהחמץ מנח בו. ויהיה הכל כתוב בשטר, וגם ימסור לו את המפתח מן החדר. ואם הקונה רוצה להפקיד אצל הישראל את המפתח, רשאי.

24. אם אינו יכול להשכיר לו כל החדר, מפני שהוא צריך גם כן להשתמש בו, יעשה מחצה לפני החמץ, וישכיר לו את המקום שעד המחצה, ויכתב כן בתוך השטר.

25. צריכים לזהר שלא להנות לאחר הפסח מחמצו של ישראל שהוא חשוד שלא מכרו כדת.

דיני הכשיר כלים

26. כלל גדול נאמר לענין הכשר כלים, והוא, כבולעו כף פולטו. זאת אומרת בדרך שנכנס דבר האסור לתוך דופני הפלי, היא הדרך שצריכים להוציא את האיסור כדי להכשירו. לדוגמא:

א. אם השתמשו בסיר על האש לצלות בו דבר חמץ, צריכים להכשיר את הפלי על ידי מגע ישיר עם האש. הכשר בדרך זה נקרא ליבון. לפיכך, כלים ששתמשו בהם על ידי האור בלי מים, צריכים ליבון. ולכן האגנות והמחבות שאופין בהן חמץ, צריכים ליבון. והלבון צריך להיות לכתחלה לבון חזק, עד שיהיו ניצוצות נתזים ממנו.

ב. אם השתמשו בסיר לבשל בו דבר חמץ במים רותחים, אפשר להכשירו עם מגע במים רותחים. הכשר בדרך זה נקרא הגעלה.

27. כל פלי חרס שנשתמש בו חמץ, אי אפשר להכשירו כלל, כי אי אפשר להוציא איסור מדופני פלי חרס.

הלכות פסח

28. כלי עץ וכלי מתכות וכלי אבן וכלי עצם אפֿשר להכשירם על ידי הגעלה. אף אם הוא דבר שמתקלקל ברותחים, כגון כלים המדבקים בדבֿק, ואפלו אם רק הידית מדבֿקת באיזה דבֿק, לא יועיל לו הגעלה, משום שחוששים אולי לא יגעילו יפה.

29. כל כלי שאי אפֿשר לנקותו היטב, אי אפֿשר להכשירו על ידי הגעלה. לפיכך קודם שמגעיל את הכלי, צריך לנקותו היטב מן החלודה וכדומה, שיהא נקי לגמרי. אבל אין להקפיד על מראות כתמים. ואם יש גומות בכלי, צריך לנקרם היטב. ואם הוא כלי מתכת, יש על הגמות גחלים ללבן שם, ואחר כך יגעילו. ואם אי אפֿשר לנקות היטב הגמות והסדקים, וגם אי אפֿשר ללבן שם, אין לו תקנה. ולכן בסכינים עם קתות, צריכים לדקדק היטב אם מועילה להן הגעלה. ומצוה מן המבחר, למי שאפֿשר לו, שיקנה לו סכינים חדשים לפסח.

30. ידות הכלים צריכות גם כן הכשר. ומכל מקום אם אין היד נכנסת לתוך היורה, יכול להכשיר את היד בשפיכת רותחים עליה.

קצת דינים מלוקטים לפסח

31. לפי מנהג האשכנזים כל מיני קטניות אסורים.

32. כל פרות יבשים אסורים, אלא אם כן נודע שנתֿיבשו בהכשר בתנור שהכשר לשם פסח.

33. בשעת הדחק, כגון לצורך חולה או זקן, מתרים לאפות מצות עם מי ביצים או שאר מי פרות, כגון חלב או יין וכדומה, והיא נקראת מצה עשירה, ובלבד שיזָהרו שלא יתערב בהם אפלו מעט מים. אבל בשני הלילות הראשונים צריכים לאכול מצה ממש, ואין יוצאים במצה עשירה.

הלכות פסח

34. אם נמצאה איזו תערובת חמץ בערב פסח, עד הלילה, הרי הוא כמו שאר אסורים שבטלים בששים. ולכן אם נמצא גרעין בעוף ובתבשיל, זורקו והשאר מתר לאכול אפלו בפסח. אבל בתוך הפסח חמץ אוסר אפלו במשהו גם בהנאה.

דיני הכנת הסדר

35. יהדר אחר יין יפה למצות ארבעה כוסות. ואם יש בנמצא יין אדם יפה כמו הלבן, וגם הוא כשר כמו הלבן, מצוה בו יותר מבלבן, שנאמר, אל תרא יין כי יתאדם, משמע שחשיבותו של יין הוא כשהוא אדם. ועוד, לפי שיש בו זכר לדם, שהיה פרעה שוחט ילדי בני ישראל.

36. הכוסות יהיו שלמים בלי שום פגימה, ומודחים יפה, ויחזיקו לכל הפחות רביעית.

37. לצורך מרור, נוהגים לקח תמכא (חריין – Horseradish), אבל יותר טוב לקחת חזרת שהיא חסה (Romaine Lettuce) שנוח לאכלה, ונקראת מרור, לפי שכששוהה בקרקע, נעשה הקלח מר. כל המינים שיוצאים בהם מצטרפים זה עם זה לכזית. ויוצאים בין בעלים בין בקלחים. העלים אין יוצאים בהם אלא אם כן הם לחים, אבל הקלחים יוצאים בהן בין הם לחים בין יבשים, אך לא במבשלים או כבושים.

38. החרסת צריך שתהיה עבה זכר לטיט. ובשעה שהוא צריך לטבל את המרור, ישפך לתוכה יין או חמץ, שתהיה רפה, זכר לדם, וגם שתהא ראויה לטבל בה. יש לעשות את החרסת מפרות שנמשלה בהם כנסת ישראל, כגון תאנים, שנאמר, התאנה חנטה פגיה. ואגוזים, שנאמר, אל-גנת אגוז. ותמרים, שנאמר, אעלה בתמר. ורמונים, שנאמר, כפלח הרמון. ותפוחים, זכר למה שכתוב, תחת התפוח עוררתיך, שהיו הנשים יולדות שם

הלכות פסח

בניהן בלא עצב. ושקדים על שם ששקד הקדוש ברוך הוא על הקץ לעשות. וצריך לתן בתוכה תבלין הדומים לתבן, כגון קנמון וזנגביל, שאינן נדוכים הדק היטב. ויש בהן חוטים כמו תבן, זכר לתבן שהיו מגבלים בתוך הטיט.

39. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיה על השלחן בשעת אמירת ההגדה שני מיני תבשילים, אחד זכר לקרבן פסח ואחד זכר לקרבן חגיגה, שהיו מקריבים בזמן שבית המקדש היה קיים. ונהגו שאחד מן התבשילים יהיה בשר, ויהיה מפרק הנקרא זרוע, לזכר שגאלם הקדוש ברוך הוא בזרוע נטויה, ויהיה נצלה על הגחלים, זכר לפסח שהיה צלי אש. והשני יהיה ביצה, משום שביצה בלשון ארמי ביצה, כלומר, דבעי רחמנא למפרק יתנא בדרעא מרוממא, (שרצה ה' לפדות אותנו בזרוע נטויה). ועושים הביצה, בין צלויה בין מבשלת. וצריך לצלתם ולבשלים מערב יום טוב בעוד יום. ואם שכח או שהיה שבת, יצלה ויבשל אותם בלילה, אבל צריך לאכלם ביום טוב ראשון. וכן בליל שני, יצלים ויבשלים ויאכלם ביום טוב שני, כי אין מבשלים מיום טוב לחברו, ולא מיום טוב לחל. ולפי שאין אוכלים בשר צלי בשני לילות אלו, על כן צריך לאכול את הזרוע דוקא ביום. ואף כשצולים אותן בערב יום טוב אין לזרקן אחר כך, אלא יתנם ביום טוב שני תוך המאכל שמבשלים ויאכלם.

40. יכין מושבו מבעוד יום במצעות נאים כפי יכולתו, ובאפן שיוכל להטות ולהסב בשמאלו. ואפלו הוא אטר, יסב בשמאל של כל אדם.

41. אף על פי שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחרבן, מכל מקום בליל פסח טוב להרבות בכלים נאים כפי כחו. ואפלו הכלים שאינן צריכים לסעדה, יסדרם יפה על השלחן לנוי, זכר לחרות.

42. בן אצל אביו חייב בהסבה. אבל תלמיד אצל רבו אינו צריך.

הלכות פסח

דיני הסדר

43. מצות אכילת מצה היא דוקא בלילה, כמו קרבן פסח, שכתוב בו ואכלו את הבשר בלילה הזה. וכן מצות ארבע כוסות היא דוקא בלילה. וכיון שגם הכוס של קדוש הוא אחד מארבעת הכוסות, לכן אין מקדשים עד שהוא ודאי לילה.

44. תינוק ותינוקת שהגיעו לחנוכה, שהם יודעים בקדשת יום טוב, ומבינים מה שמספרים מיציאת מצרים, נותנים להם גם כן כוס שישתו ממנו. נוהגים למזוג כוס וקוראים אותו כוס של אליהו הנביא.

45. קדש: משרתו או אחד מבני ביתו, ימזגו את הכוסות. וכן בכל פעם שמוזגים, ימזגו הם ולא הוא בעצמו, כדי להראות דרך חרות. ויזהיר לבני ביתו, שישתו מכל כוס לכל הפחות את הרב בפעם אחת, ומכוס רביעי ישתו רביעית בפעם אחת. ויכונו כלם למצות ארבע כוסות וספור יציאת מצרים ואכילת מצה ומרור, וגם הנשים חייבות במצות אלו, רק בהסבה אינן נוהגות. יעשה קדוש כפתיב בהגדה, וישתה בהסבת שמאל.

46. ורחץ, כרפס: אחר כך ירחץ ידיו ולא יברך עליהן, ומנגבן. וחותר מן הכרפס לעצמו ולכל בני ביתו לכל אחד פחות מכזית, וטובלים במי מלח, ומברכים בורא פרי האדמה, ומכוונים לפטר בברכה זו גם את המרור, ואוכל גם כן בהסבת שמאל.

47. יחץ: אחר כך נוטל את המצה האמצעית וחולקה לשני חלקים, ומניח את החלק הגדול אצל מושבו לאפיקומן. ונוהגים לכרכו במפה, וזכר למה שכתוב, משארותם צרות בשמלותם. ויש ששימים אותו כך על שכמם, וזכר ליציאת מצרים. ולפי שהאפיקומן

הלכות פסח

הוא במקום הפסח, לכן הוא חשוב ויהיה החלק הגדול. והחלק הקטן מחזירו לקערה למקומו, ומגלה קצת את המצות, ומגביה את הקערה, ואומרים, הא לחמא עניא די אכלו וכו', עד לשנה הבאה בני חורין. והאומרים כהא לחמא עניא לא יאמרו תבת די.

48. מגיד: אחר כך מוזגין כוס שני, והתינוק שואל מה נשתנה. ואם אין תינוק, ישאל בן אחר, או בתו, או חברו או אשתו, ואחר כך אומרים, עבדים היינו וכו'. והנכון לפרש לבני ביתו דברי ההגדה בלשון שמכינים. ואם גם בעצמו אינו מבין לשון הקדש, יאמר מתוך ההגדה, ולאחר כל חלק יאמר בלשון שהוא מבין. ומכל שכן המאמר רבן גמליאל היה אומר וכו', שצריכים להבין את הטעם של פסח מצה ומרור.

49. כשמגיע ליהא שעמדה וכו', יכסה את המצות, (שלא תראה הפת בשתו, שמניחים אותה, ונוטלים את הכוס), ונוטלים את הכוסות בידיהם ואומרים והיא שעמדה וכו' עד מיידם, וחוזר ומגלה את המצות.

46. כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלים וכו' לא יגביה את הזרוע שהוא זכר לפסח, שלא יהא נראה כאלו הקדישו לקף. וכשמגיע ללפיכך, מכסה את המצות, ונוטל כל אחד את הכוס בידו ומגביהו עד שחותם גאל ישראל, ומברכים על הכוס בורא פרי הגפן, ושותין בהסבת שמאל.

50. רחצה, מוציא, מצה: אחר כך רוחצים ידיהם ומברכים על נטילת ידים, ומברך המוציא על המצות. ולפי שביום טוב צריך לבצוע על שתי פכרות שלמות, ומצות אכילת מצה היא מן הפרוסה, לפי שהמצה נקראת לחם עני, ודרכו של עני בפרוסה, על כן בשעה שהוא מברך המוציא, אוחז שתי המצות השלמות בידיו והפרוסה ביניהן, ומברך המוציא, ומניח את המצה התחתונה מיידיו, ואוחז רק בעליונה וגם בפרוסה ומברך על אכילת מצה, ובוצע מן העליונה וגם מן הפרוסה מכל אחת כזית, וכך הוא נוהג

הלכות פסח

לכל אחד מבני ביתו ואוכל שניהם יחד בהסבה שמאלית. ואם קשה לו לאכלם בפעם אחת, אוכל תחלה את הכזית המוציא, ואחר כך הכזית מן הפרוסה, רק שלא ישקה ביניהם כלל, ויאכל שתיהן בהסבה. יזהר לאכול השיעור הראוי של מצה, שהוא בערך חצי מצה יד, ושני שלישי מצה מכונה.

51. מרור: אחר כך נוטל כזית מרור, וכך הוא נותן לכל אחד מבני ביתו, וטובלו בחרסת ומנער את החרסת מעליו, שלא יתבטל המרור, ומברך על אכילת מרור, ואוכלו בלא הסבה. שיעור כזית מרור הוא בערך שלשה עלים גדולים.

52. כורך: אחר כך נוטל מן המצה התחתונה גם כן כזית, וגם כזית מרור, ונכון לטבולו גם כן בחרסת ולנערו מעליו, ומניח את המרור תוך המצה ואומר, כן עשה הלל וכו', ואוכל בהסבה.

53. שלחן עורך: אחר כך אוכלים הסעודה. ויש לאכול כל הסעודה בהסבה. אין אוכלים בשר צלי בשתי הלילות, אפלו של עוף. ואפלו בשלוהו ואחר כך צלוהו בקדרה, אין אוכלים.

54. צפון: לאחר גמר הסעודה אוכלים אפיקומן, זכר לקרבן פסח, שהיה נאכל בסוף הסעודה שיהא גמר כל השביעה. ויש לאכול כשני זיתים, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה, שהיתה נאכלת עם הפסח. ועל כל פנים לא יפחות מכזית, ואוכלו בהסבה.

55. ברך: אחר כך מוזגים כוס שלישי לברכת המזון. לאחר ברכת המזון מברכים על הכוס ושותים בהסבה. ואסור לשתות בין כוס זה לכוס רביעי.

הלכות פסח

56. הלל: מוזגים כוס רביעי. ונוהגים לפתוח את הדלת, לזכר שהוא ליל שמורים, ואין מתיראים משום דבר. ובזכות האמונה, יבוא משיח צדקנו, והקדוש ברוך הוא ישפך חמתו על עובדי כוכבים, ולכן אומרים שפך חמתך וכו'.

57. מן הכוס הרביעי, צריכים לשתות רביעית שלמה, ומברכים אחריו ברכה אחרונה. ואחר ארבעת הכוסות אסור לשתות שום משקה רק מים.

58. נרצה: ואחר כך גומרים כסדר ההגדה. ונוהגים שאין קוראים קריאת שמע שעל המטה, רק פרשת שמע וברכת המפיל, להורות שהוא ליל שמורים מן המזיקים ואינו צריך שמירה.

דיני ספירת העומר

59. בליל שני של פסח, מתחילים לספור ספירת העמר. וסופרים מעמד. המצוה הוא לספור תקף בהתחלת הלילה, אחר צאת הכוכבים. ובדיעבד, זמנה כל הלילה.

60. בית הכנסת בלילי שבת ויום טוב סופרים לאחר הקדוש, כדי להקדים קדשת היום. ובמוצאי שבת ויום טוב, סופרים קדם הבדלה כדי לאחר יציאת היום.

61. מי ששכח כל הלילה ולא ספר, יספר ביום בלא ברכה, ובלילות שאחר כך יספר בברכה. ואם שכח גם כל היום, יספור אחר כך בכל הלילות בלא ברכה. ואם נסתפק לו אם ספר בלילה או לא, אף על פי שלא ספר ביום שלאחריו, מכל מקום יכול לספור שאר הלילות בברכה.

62. השואל מחברו בין השמשות או אחר כך, כמה מונים היום, יאמר לו, אתמול היה כך וכך. שאם יאמר לו כמה מונים היום, אינו רשאי לברך אחר כך על הספירה.

הלכות פסח

63. לכתחלה קדם שיברך, צריך שידע על מה הוא מברך, שידע כמה ימים הוא בספירה, ובדיעבד אם לא ידע ופתח וברך על דעת שישפור כמו שישמע מחברו, גם כן יצא. וכן אם ברך על דעת לספור ארבעה ימים, ולאחר שברך נזכר שצריך לספור חמשה, סופר חמשה ואינו צריך לברך שנית. וכן אם טעה בספירה, כגון שהיה צריך לאמר ששה ימים ואמר חמשה ימים, אם נזכר מיד, סופר כראוי ואין צריך לברך שנית. אבל אם הפסיק קצת, צריך לברך שנית.

64. בימי הספירה מתו תלמידי רבי עקיבא בל"ג יום, ולכן נוהגים בימים אלו קצת אבילות, שאין נושאים נשים ואין מסתפרים. וכן אין מאזינים למוסיקה. ויש חלוקי מנהגים במספר ל"ג ימים האלה.

65. ביום ל"ג בעומר פסקו מלמות, ולכן מרבים בו קצת שמחה, ואין אומרים בו תחנון. ואף שגם בו ביום מתו קצת, אומרים מקצת היום ככלו, ולכן אין להסתפר או לשא עד לאחר שהאיר היום, ולא מבערב.

66. ליל ראשון של שבועות, מאחרים מלהתפלל עד צאת הכוכבים. שאם יתפללו קודם ויקבלו קדשת יום טוב, חסר מעט ממ"ט ימי הספירה. והתורה אמרה שבע שבתות תמימות תהיינה.

הלכות פסח

מושגים מהלכות פסח

1. חודש ניסן
2. מצות מצוה
3. בדיקת חמץ
4. חלות חיוב בדיקה
5. על ביעור חמץ
6. ביטול חמץ
7. כופה עליו את הכלי
8. תערובת חמץ
9. נתבשל בכלי חמץ
10. נפסל מאכילת כלב
11. מצה לתיאבון
12. מצה עשירה
13. איסור אכילה ואיסור הנאה
14. בל יראה ובל ימצא
15. מכירת חמץ
16. חמץ ברשותו
17. חמץ שעבר עליו הפסח
18. כבולעו כך פולטו
19. ליבון
20. הגעלה
21. דופני כלי חרס
22. אולי לא יגעלנו יפה
23. קטניות (לאשכנזים)
24. איסור בששים ואיסור במשהו

הלכות פסח

25. ד' כוסות - יין אדום

26. רביעית - רוב רביעית

27. שאף הם היו באותו הנס

28. מרור

29. חרוסת

30. זכר לקרבן פסח וזכר לקרבן חגיגה

31. אין מבשלים מיו"ט לחבירו, ולא מיו"ט לחול

32. בשר צלי בליל פסח

33. הסיבה על שמאל

34. זכר לחירות

35. לחם עוני - לחם עני

36. שני טיבולים

37. ליל שימורים

38. ספירת העומר

39. מיתת תלמידי ר"ע

40. ל"ג בעומר

41. מצקת היום ככולו

42. שבע שבתות תמימות

דברי חז"ל לפסח

1. ושמרתם את המצות: ר' יאשיה אומר אל תקרי כן אלא ושמרתם את המצוות

כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצות. אלא אם בא מצותה

לידך עשה אותה מיד (מכילתא בא)

2. אני ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים: כל הכופר ביציאת מצרים כאלו

כפר בעיקר (ספרי יתרו)

3. אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי טעמא

לחם עוני כתיב א"ר אבא וכשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות מ"ט לחם משנה

כתיב (ברכות לט:)

4. רבי עקיבא אומר... לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש מאי טעמא

דר' עקיבא מי כתיב לחם עוני עני כתיב...האי דקרינן ביה עוני כדשמואל דאמר

שמואל לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה (פסחים לו.)

דברי חז"ל לפסח

5. תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו אבות בתשרי מתו אבות בפסח נולד יצחק בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל, ר' יהושע אומר בניסן נברא העולם בניסן נולדו אבות בניסן מתו אבות בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל (מסכת ר"ה י"א).

6. שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת (יבמות סב:)